

УДК 378.018.43

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ: МІЖНАРОДНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Кліпа Юлія Володимирівна,
асистент кафедри економіки та управління
Інституту банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: yu.klipa@gmail.com

Анотація. Досліджено теоретичні та практичні аспекти дистанційного навчання в Україні та у світі. Проаналізовано переваги і недоліки дистанційного навчання і масових відкритих онлайн курсів. Визначено певні ресурси для підвищення ефективності навчання студентів економічних спеціальностей. Надано інформацію про онлайн ресурси для дистанційного навчання, де студенти економічних спеціальностей можуть підвищити рівень своїх професійних знань.

Ключові слова: дистанційне навчання, онлайн навчання, безоплатна освіта, підвищення кваліфікації, масові відкриті онлайн курси.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 11.

EFFECTIVENESS IMPROVEMENT OF DISTANCE LEARNING OF STUDENTS: INTERNATIONAL AND LOCAL EXPERIENCE

Klipa Yuliia,
Assistant of Department of Economy and Management
Institute of Bank Technologies and Business
of SHEI «Banking University»
e-mail: yu.klipa@gmail.com

Abstract. the theoretical and practical aspects of distance learning in Ukraine and in the world are studied. The Ukrainian legal basis about distance learning was deeply analyzed. The author gives the history of development of distance learning and mass open online courses. The advantages and disadvantages of distance learning and mass open online courses were analyzed. Information about online resources for distance learning, where students can improve their personal knowledge was provided. Information about famous international free online courses is given by the author.

Keywords: distance learning, online study, free education, competence development in economics, mass open online courses.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 11.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ

Клипа Юлия Владимировна,
ассистент кафедры экономики и управления
Института банковских технологий и бизнеса
ГБУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: yu.klipa@gmail.com

Аннотация. Исследованы теоретические и практические аспекты дистанционного обучения в Украине и в мире. Проанализированы достоинства и недостатки дистанционного обучения и массовых открытых онлайн курсов. Обозначены конкретные ресурсы для повышения эффективности обучения студентов экономических специальностей. Предоставлена информация об онлайн ресурсах для дистанционного обучения, где студенты экономических специальностей могут повысить уровень своих профессиональных знаний.

Ключевые слова: дистанционное образование, онлайн образование, бесплатное образование, повышение квалификации, массовые онлайн курсы.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 11.

Вступ. Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збір, накопичення, обробка, зберігання, передавання і використання інформації, здійснювані на основі сучасних засобів обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну. Процеси, що відбуваються у зв'язку з інформатизацією суспільства, сприяють не тільки прискоренню науково-технічного прогресу, інтелектуалізації всіх видів людської діяльності, а й створенню якісно нового інформаційного середовища соціуму, що забезпечує розвиток творчого потенціалу індивіда.

Один із напрямів процесу інформатизації суспільства є інформатизація освіти – процес дослідження і забезпечення освіти методологією і практикою розроблення та оптимального використання інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання.

З кінця ХХ століття досить актуальною темою досліджень стало дистанційне навчання, яке набуває швидкого поширення.

Відповідно до загальних тенденцій розвитку університетської освіти у країнах світу, впровадження дистанційних технологій та педагогічного експерименту щодо трансформації традиційного заочного навчання в дистанційну форму впродовж тривалого часу відбувається й у вищих навчальних закладах України. Цей процес базується на досягненнях у галузі комп'ютеризації та інформатизації освітньої, насамперед навчальної діяльності, знаннях і досвіді науково-педагогічних працівників і фахівців у галузі комп'ютерно-мережових технологій, які здатні і бажають його реалізувати. На користь висновку про необхідність дистанційного навчання свідчить тривалий процес його впровадження в багатьох країнах у ХІХ–ХХ століттях, коли були створені перші засоби зв'язку, що дозволяли на відстані здійснювати навчальну співпрацю учня і вчителя.

Аналіз досліджень і постановка завдання. На законодавчому рівні ще 2001 року ухвалено Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні [1], а згодом Положення про дистанційне навчання (наказ Міністерства освіти і науки від 21.01.2004 № 40) [2], де окреслено ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти за дистанційною формою навчання (Проект схвалено за основу на засіданні ДАК 21.06.2005) [3].

Теоретичні основи дистанційної освіти заклали Дейв Корм'є, Джордж Сіменс, Стівен Даунс. В англійській літературі тема дистанційного навчання дуже актуальна, її активно розвивають такі науковці, як: Т. Фенвік, Д. Левін, Н. Хаггарт. Тему дистанційного навчання також досліджують М. В. Кухаренко, В. Ю. Биков, Н. Г. Сиротенко. Особливості впровадження онлайн курсів у вищій школі є предметом аналізу О. Н. Олейникова, І. Ю. Травкіна та ін. Великий внесок у розвиток дистанційної освіти внесли О. О. Андреев [4], який розкрив теорію, технологію і способи організації дистанційної освіти; Д. А. Іванченко [5] дослідив

проблеми і шляхи практичної реалізації дистанційної освіти; Є. С. Полат [6] проаналізувала конкретні педагогічні технології дистанційного навчання.

Однак, попри численні публікації на тему дистанційної освіти, бракує комплексних досліджень розвитку дистанційної освіти в Україні та у світі.

Метою статті є проведення аналізу організації дистанційної освіти в українських і зарубіжних навчальних закладах для студентів економічних спеціальностей, а також обґрунтування пропозицій щодо активізації дистанційної форми навчання в Україні.

Результати дослідження. Перший заклад дистанційного навчання (Берлінський інститут вивчення іноземних мов) 1856 року створили викладачі іноземних мов Берлінського університету Ч. Тусен і Г. Ланченштейдт, навчання в ньому відбувалося за листуванням. Потім 1858-го Лондонський університет дозволив допуск пошукачів до захисту дипломних робіт від осіб, які навчалися самостійно або за листуванням. А 1877 року шотландській університет Святого Андрія розпочав заочну підготовку жінок із різних країн світу на звання ліцензіата мистецтв.

В Україні першими на шлях впровадження дистанційної форми навчання стали Національний технічний університет України (КПІ), Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національна академія внутрішніх справ, Харківський політехнічний інститут, Херсонський державний університет та ін.

В Україні також створено інститути дистанційної освіти – Інститут заочної та дистанційної освіти (Київський національний університет технологій та дизайну); Інститут заочної та дистанційної освіти (Придніпровська державна академія будівництва та архітектури), Навчально-науковий інститут заочної та дистанційного навчання (Національна академія внутрішніх справ) та ін.

Для вирішення проблемних питань стосовно організації дистанційного навчання створено відповідні лабораторії: віртуального дистанційного навчання Харківського технічного університету радіоелектроніки, дистанційної освіти в Сумському державному університеті, у Київському національному торговельно-економічному університеті та ін.

Розвиток дистанційної освіти в Україні визначається Концепцією, що затверджена наказом Міністерства освіти і науки України (МОНУ) від 20 грудня 2000 року. Виходячи з основних положень Концепції, дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання.

Незначна за часом та обсягом частина навчального процесу дистанційної освіти може здійснюватися за певною формою (складання іспитів, практичні, лабораторні тощо). Кількісні та змістовні показники цієї частини залежать від напряму підготовки (спеціальності) та етапу розвитку дистанційної освіти і визначаються нормативними документами [1].

Відповідно до Концепції дистанційна освіта в Україні орієнтується: на учнів старших класів, які

бажають одержати додаткові знання паралельно з навчанням у школі; осіб, які готуються до вступу до вищих навчальних закладів; молодь, яка не має можливості одержати високоякісні освітні послуги у традиційній системі освіти через обмеженості пропускної спроможності цієї системи, необхідності суміщення навчання з роботою, географічної віддаленості від обласних центрів і престижних навчальних закладів; осіб, які мають медичні обмеження для одержання регулярної освіти; військовослужбовців, які звільняються зі Збройних Сил України, МВС України і Прикордонних військ України; фахівців конверсійних підприємств, які підлягають звільненню; безробітних; керівників державних органів управління різних рівнів; студентів, які бажають отримати паралельно другу вищу освіту; осіб, які бажають отримати післядипломну освіту; осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі; українсько- і російськомовних громадян зарубіжних країн [9].

Обираючи дистанційну освіту, студент отримує деякі переваги, а саме:

- гнучкість – можливість займатися у зручний час, у зручному місці та темпі;
- модульність – можливість формувати навчальний план, що відповідає потребам студента;
- паралельність – можливість поєднувати основну професійну діяльність із навчанням (без відриву від виробництва);
- дистанційність – відстань студента до навчального закладу не впливає на ефективність навчального процесу;
- асинхронність – можливість для студента і викладача працювати за зручним для кожного графіком;
- охоплення – кількість студентів не є критичним параметром;
- рентабельність – економічна ефективність для всіх учнів навчального процесу;
- інноваційність – можливість доступу до новітніх інформаційних та освітніх технологій;
- соціальність – забезпечення рівних можливостей отримання освіти незалежно від місця проживання і матеріальних можливостей студентів;
- інтернаціональність – забезпечення зручності можливості експорту та імпорту освітніх послуг у світовому масштабі.

Але, попри велику кількість переваг, дистанційна освіта має й деякі недоліки, а саме:

- знеособлене спілкування студента з викладачем;
- дистанційна освіта триваліша і менш ефективна порівняно з очною через брак у студентів необхідної самодисципліни та мотивації;
- орієнтація на технічні засоби та віртуальне середовище, що відображається на внутрішньому стані студента і може призвести до психічних порушень;
- складність об'єктивної оцінки знань студентів.

Попри неоднозначну оцінку дистанційної освіти, провідні вищі навчальні заклади світу активно розвивають подібні ресурси.

Коли ми говоримо про онлайн освіту, то маємо на увазі масово відкриті онлайн курси (МВОК) – безоплатні відеолекції, інтерактивні завдання і форуми для обговорення навчальних матеріалів. Сам термін «масовий відкритий онлайн курс» (англійською мовою *Massive Open Online Course*) складається із чотирьох основних компонентів:

1) *Massive* (масовий) – мається на увазі, що навчатися студенти можуть з різних куточків світу;

2) *Open* (відкритий / безплатний) – будь-який навчальний матеріал надають безоплатно, до навчання може приєднуватися будь-хто в будь-який час;

3) *Online* (онлайн) – усі курси є у відкритому доступі у мережі «Інтернет» на спеціальній мережевій платформі;

4) *Course* (курс) – кожен курс має свої правила, свою структуру і свою мету навчання [7].

Історія розвитку онлайн освіти у форматі відкритих онлайн курсів розпочалася на початку 90-х років ХХ століття, коли переважно американські університети почали викладати електронні бази даних своїх курсів у мережу «Інтернет», роблячи їх доступними для широкої аудиторії. Сам термін «масовий відкритий онлайн курс» був введений 2008 року Дейвом Корм'є для означення відкритого онлайн курсу Джорджа Сіменса і Стівена Даунса в Університеті Манітоба. А 2011-го у Стенфорді Себастьян Трун відкрив курс, присвячений штучному інтелекту, на який записались більше ніж 160 тисяч слухачів із 190 країн світу. Саме з 2011 року у світі почали активно говорити про онлайн освіту як самостійне явище і ефективну альтернативу традиційним методам навчання. А 2012-го були запущені перші онлайн курси. Газета «The New York Times» назвала 2012-й – роком масових відкритих онлайн курсів.

Спинимось на конкретних проектах безплатної онлайн освіти, де студенти економічних спеціальностей можуть удосконалити свої знання та отримати величезний досвід у галузі можливостей навчатися за кордоном.

Першим проектом безплатної онлайн освіти став MIT Open Course Ware (MIT OCW) [8] – проект Массачусетського технологічного університету, відкритий 2003 року. Це спеціальний ресурс, де інститут публікує всі матеріали лекцій у відкритому доступі, на якому зібрані майже всі навчальні курси, лекції та семінари. Завдяки Open Course Ware викладачі можуть удосконалити свої курси, а студенти – знаходити додаткові навчальні матеріали, а незалежні слухачі – пізнавати нове і використовувати отримані знання в найрізноманітніших галузях. Open Course Ware має матеріали більш ніж 2 000 курсів. На сайті можна знайти аудіо- і відеокурси, пошук за каталогами, за номером курсу, за назвою дисципліни, усі предмети та ступінь складності розподілені в окремі рубрики.

Попри всі досягнення, проект MIT Open Course Ware (MIT OCW) не можна вважати повноцінним онлайн ресурсом безплатної освіти. Так, адміністрація і викладачі формально не відносять його до програми дистанційного навчання, а позиціонують як статичне представлення викладення певного предмета

в певний період. Проект MIT Open Course Ware (MIT OCW) не видає дипломи і не дає змоги зв'язатись із викладачами курсу. Але всі бажаючі можуть використувати сайт як додатковий ресурс для самоосвіти.

Наступним кроком у розвитку безплатної онлайн освіти став відкритий 2012 року проект EDx [9] – спільна розробка двох провідних закордонних вищих навчальних закладів: Массачусетського технологічного і Гарвардського університетів.

На відміну від MIT Open Course Ware (MIT OCW), платформа EDx є більш досконалим ресурсом безплатної онлайн освіти, що доступна через Інтернет усім бажаючим із різних куточків світу. Серед особливостей: дискусійні клуби за фахом, оцінки за вивчення курсів, онлайн лабораторії.

Ті студенти, які показали у процесі навчання хороші результати і успішно склали випускні іспити, можуть отримати сертифікат. Його видаватимуть під маркою того університету, звідки ви проходили курс, тобто або MIT, або Harvard, або Berkeley. Але отримати сертифікат – завдання не з легких. Вимогливість до студентів на курсах EDx така ж висока, як і при навчанні в університетах – учасниках проекту. Підкреслюється, що хоча доступність і зростає в геометричній прогресії, строгість і вимогливість залишаються на колишньому рівні.

Окремим феноменом серед систем безплатної онлайн освіти є Академія Салмана Кхана [10], започаткована 2006 року, коли була опублікована перша відеолекція на YouTube. Академія побудована дуже просто: публікуються короткі (10–20 хвилин) відеоролики, що ліквідують прогалини у знаннях із різних наук, включаючи економічні.

У ролі лектора виступає сам Салман Кхан. Його манера вести уроки і здатність пояснювати складне через просте завоювала безліч симпатій студентів і викладачів. Але слід звернути увагу, що Кхан не робить це як викладач, тут він виступає більш як популізатор дистанційної освіти. Попри переваги щодо онлайн ресурсу, можна зробити висновок, що за рахунок тільки коротеньких відеоуроків не можливо досконало вивчити будь-який матеріал. Адже Кхан не ставить таке завдання. Важливо те, що матеріали доступні як англійською, так і українською мовами.

Ще одним світовим лідером у галузі безплатної онлайн освіти є стартап Coursera [11], заснований 2012 року професорами Стендфорського університету Ендрю Нг і Дафною Келлер. Авторами представлених безплатних онлайн курсів є викладачі 33-х світових університетів, серед яких Пристонський, Колумбійський, Пенсильванські університети, Університет Торонто тощо.

Coursera пропонує не окремі лекції, а повноцінні курси, які включають відеолекції, домашні завдання, що повинні бути зроблені за певний час. По закінченню, за умови успішного складання іспиту, за певну плату студент може отримати сертифікат про проходження курсу. Сайт доступний також українською і російською мовами.

Висновки. Сьогодні з'явилась альтернатива традиційній освіті у формі онлайн навчання. В Україні подібна система ще недостатньо розвинута, але у світовій практиці онлайн навчання має велику популярність. Основні ознаки: безплатність, доступність, видача сертифікатів, але за певну плату і за умови успішного складання фінального екзамену. Основною перешкодою для українського студента можуть стати недостатні знання англійської мови, тому що більшість курсів викладаються англійською мовою. Але зараз, завдяки волонтерській роботі, деякі сайти вже перекладені на українську мову.

Якщо аналізувати роль онлайн освіти на сучасному етапі розвитку, то вона найкраще підходить для самоосвіти і поки що не може повністю замінити академічну освіту.

Іншою проблемою онлайн навчання стало те, що успішно складають іспити тільки 5–10% студентів із тих, хто зареєструвався. Це пов'язано з тим, що більшість курсів розраховані на самостійну роботу студентів, а це потребує високої самоорганізації, мотивації та самоконтролю. Але це дуже вдалий ресурс для підвищення кваліфікації студентів.

Також серйозним недоліком вважається брак офіційного визнання сертифікатів про закінчення курсів роботодавцями. Хоча останнім часом відбуваються зрушення, і все частіше наявність сертифікатів стає додатковим аргументом на користь претендента на посаду.

Список використаної літератури

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.
2. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04>.
3. Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти за дистанційною формою навчання : Проект схвалено за основу на засіданні ДАК 21.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-п>.
4. Андреев А. А. Дидактические основы дистанционного обучения [Электронный ресурс] / А. А. Андреев. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/31473>.
5. Иванченко Д. А. Системный анализ дистанционного обучения [Электронный ресурс] / Д. А. Иванченко. – Режим доступа : <http://cdn.scipeople.com/materials/740/Системный%20анализ%20ДО.pdf>.
6. Полат Е. С. Теория и практика дистанционного обучения [Электронный ресурс] / Е. С. Полат. – Режим доступа : http://www.academia-moscow.ru/ftp_share/_books/fragments/fragment_20163.pdf.

7. Бацуровська І. В. Історія розвитку масових он-лайн курсів в освіті [Електронний ресурс] / І. В. Бацуровська Ю. А. Джаландінова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2015. – Вип. 1. – С. 63–64. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2015_1_7.
8. MIT Open Course Ware [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ocw.mit.edu/index.htm>.
9. EDx [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.edx.org>.
10. Khan Academy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.khanacademy.org>.
11. Coursera [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursera.org>.

References

1. Kontsepsiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini [Concept of development of distance education in Ukraine]. (n.d.). www.osvita.org.ua. Retrieved from : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 21.01.2004 № 40 [On Approval of the Regulations on Distance Education : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 21, 2004, № 40]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04> [in Ukrainian].
3. Litsenziini umovy nadannia osvitnikh posluh u sferi vyshchoi osvity za dystantsiinoiu formoiu navchannia : Proekt pryiniaty za osnovu na zasidanni DAK 21.06.2005 [Licensing conditions for the provision of educational services in the field of higher education through distance learning: The project was adopted as a basis at a meeting of the State Certification Commission from June 21, 2005]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p> [in Ukrainian].
4. Andreev, A. A. Dydaktycheskye osnovy dystantsyonnoho obucheniya [Didactic bases of distance learning]. (n.d.). www.twirpx.com. Retrieved from : <http://www.twirpx.com/file/31473>.
5. Yvanchenko, D. A. Systemnyi analiz dystantsyonnoho obucheniya [System analysis of distance learning]. (n.d.). cdn.scipeople.com. Retrieved from : <http://cdn.scipeople.com/materials/740/Systemnyi%20analiz%20DO.pdf> [in Russian].
6. Polat, E. S. Teoriya y praktyka dystantsyonnoho obucheniya [Theory and practice of distance learning]. (n.d.). www.academia-moscow.ru. Retrieved from : http://www.academia-moscow.ru/ftp_share/_books/fragments/fragment_20163.pdf [in Russian].
7. Batsurovska, I. V., & Dzhalandinova, Yu. A. (2015). Istoriia rozvytku masovykh on-lain kursiv v osviti [The history of the development of mass online courses in education]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, pedahohiky ta psykholohii – Actual problems of public administration, pedagogy and psychology*, 1, 63–64. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2015_1_7 [in Ukrainian].
8. MIT Open Course Ware (n. d.). ocw.mit.edu. Retrieved from : <https://ocw.mit.edu/index.htm> [in USA].
9. EDx (n.d.). www.edx.org. Retrieved from : <https://www.edx.org>.
10. Khan Academy (n.d.). www.khanacademy.org. Retrieved from : <https://www.khanacademy.org>.
11. Coursera (n.d.). www.coursera.org. Retrieved from : <https://www.coursera.org>.